

خاستگاه فرهنگ و تمدن در اسلام و علل عتق ماندگی مسلمانان

تألیف:

دکتر حیدر پیرعلیلو

(عضو هیأت علمی دانشگاه فرهنگیان تبریز)

شماره کتابشناسی ملی	۹۷۸-۶۰۰-۴۸۳-۱۷۷-۲
عنوان و نام پدیدآور	۵۵۵۹۶۶۰
مشخصات نشر	خاستگاه فرهنگ و تمدن در اسلام و علل عقب‌ماندگی مسلمانان / تألیف حیدر پیرعلیلو.
مشخصات ظاهری	تبریز: انتشارات پژوهش‌های دانشگاه، ۱۳۹۷.
یادداشت	۲۵۲ ص.
موضوع	کتابخانه: ص. ۲۶۵.
موضوع	تمدن اسلامی
موضوع	Islamic civilization
موضوع	عقب‌ماندگی -- کشورهای اسلامی -- علل
موضوع	Underdevelopment -- Islamic countries -- Causes
رده بندی دیویی	۹۰۹/۰۹۷۶۷۱
رده بندی کنگره	DS۴۶/۸۵/۹۲۲ ۱۳۹۷
سرشناسه	پیرعلیلو سهرور، حیدر، ۱۳۴۶ -
شناسه افزوده	انتشارات پژوهش‌های دانشگاه
شناسه افزوده	University Press Publications
وضعیت فهرست‌رسانی	فیا

عنوان کتاب:	خاستگاه فرهنگ و تمدن در اسلام و علل عقب‌ماندگی مسلمانان
مترجم:	میدر پیرعلیلو
ناشر:	انتشارات پژوهش‌های دانشگاه
طراح روی جلد:	نعیمه مناف زاده
صفحه آرایه:	دکتر توکل آقایی
چاپ و مصافحه:	مدیران
تیراژ:	۱۰۰۰ جلد
نوبت چاپ:	۱/ اول، ۱۳۹۷
شابک:	۹۷۸-۶۰۰-۴۸۳-۱۷۷-۲
قیمت:	۳۵۰۰۰ تومان

انتشارات پژوهش‌های دانشگاه

مرکز تخصصی چاپ نشر کتب دانشگاهی ویژه اساتید و اعضای هیات علمی دانشگاه

دفتر نشر علمی و فرهنگی

آدرس دفتر مرکزی: آذربایجان شرقی، تبریز، آبرسان، مجتمع تجاری بلور، روبروی کلاستر، داخل حیات (ضلع شرقی)، پلاک ۳۹

تلفن‌های تماس: ۰۴۱۳۳۲۵۰۲۴۸

تلفن: ۰۹۱۴۶۱۴۳۴۶/۰۴۱۳۳۲۶۲۱۱۶

بخش امور فنی: ۰۹۳۰۸۱۴۸۴۸۶

دفتر اهر: شهرستان اهر - میدان معلم - روبروی دارایی - انتشارات پژوهش‌های دانشگاه / دفتر اهر

تلفن: ۰۴۱-۳۵۵۶۱۹۶۱

مرکز بخش: آذربایجان شرقی، تبریز، خیابان امام، روبروی سه راه طالقانی، انتشارات شایسته

[www. Unpb. org](http://www.Unpb.org) / Info@unpb. org www. Pajohesh- daneshgah. ir /

Info@pajohesh- daneshgah. ir

طبق قانون حمایت از حقوق ناشران و مولفان هر شخص حقیقی و حقوقی که تمام یا قسمتی از این اثر را بدون اجازه ناشر و مولف، نشر یا عرضه یا تکثیر یا تجدید چاپ نماید مورد پیگیری جدی قانونی خواهد گرفت و مطابق با جرایم قوانین اسلامی برخورد خواهد شد.

فهرست

۹	پیشگفتار.....
۱۱	مقدمه:.....
۱۱	مفاهیم نظری تمدن.....
۴۲	بخش اول: ۱- علوم انسانی: علوم مفهومی (Conceptional sciences).....
۴۴	الف) علم فقه.....
۵۲	ب: علم تفسیر.....
۵۴	ج: علم حدیث.....
۵۶	د: ادبیات (صرف و نحو) و علم قرایت.....
۵۷	هـ: علم کلام.....
۶۰	و: عرفان و تصوف.....
۶۴	ز: فلسفه.....
۷۱	ح: علم تاریخ.....
۷۴	ط: تاریخ پزشکی.....
۷۴	ی: فلسفه تاریخ.....
۷۵	ک: تاریخ علم.....
۷۵	ل: جغرافیا.....
۷۹	۲- تمدن فرهنگی در اسلام و ایجاد تحولات عمیق اجتماعی.....
۸۰	الف: اصلاح شیوه برده‌داری و زندگی بردگان.....
۸۴	ب: اصلاح نگاه تحقیرآمیز به زن در دو بعد.....

۱۶ / خاستگاه فرهنگ و تمدن در اسلام

- ج: برخورد اسلام با زمین یا اهل کتاب ۸۷
- د: اصلاح ساختارهای موسیقی و ادبیات ۹۱
- ۱- ادبیات ۹۱
- ۲- موسیقی ۹۶
- ذ: نویسندگی ۱۰۱
- ۳- ساختار سیاسی و سازمان اداری اسلام ۱۰۲
- ۱) نظام اداری در عهد محمد (ص) و خلفای چهارگانه اولیه ۱۰۲
- ۲- نظام اداری یا دیوانها ۱۰۶
- مراکز علمی و تمدنی جهان در قبل از اسلام ۱۲۱
- مراکز علمی تمدن اسلامی یا مراکز علمی بعد از اسلام ۱۲۵
- دانشگاههای علوم انسانی در تمدن اسلامی ۱۲۸
- بخش دوم: تمدن در عرصه علوم طبیعی یا علوم غریبه (علوم ابزاری: Instrumental Sciences) ۱۳۰
- نمادهای عمده تمدنی اسلام ۱۳۲
- ۱- علم خط ۱۳۲
- ۲- علم ترجمه ۱۳۳
- ۳- ریاضیات ۱۳۸
- ۴- نجوم ۱۴۴
- ۵- مکانیک ۱۴۸
- ۶- فیزیک ۱۴۹
- ۷- علوم زیستی: (شامل علم شیمی، علم پزشکی، علم داروشناسی، گیاه پزشکی و تاریخ بیمارستانها) ۱۵۰
- الف - علم شیمی ۱۵۰
- ب- علم پزشکی ۱۵۳

خانگاه فرهنگ و تمدن در اسلام / ۷

- ج - داروسازی (گیاه پزشکی) ۱۶۳
- د - بیمارستانها ۱۶۴
- ۸ - معماری ۱۶۶
- الف: مساجد ۱۶۶
- ب: مدرسه (دانشگاهها) ۱۶۸
- ج: ساختمان کتابخانه ها ۱۷۰
- د: شهرها ۱۷۱
- هـ: قصرها ۱۷۲
- ۹ - هنر ۱۷۴
- ۱۰ - صنایع تولیدی مسلمانان ۱۷۸
- الف - آسیاب سازی ۱۷۸
- ب - صنایع نساجی ۱۷۹
- ج - لوازم خانگی ۱۸۰
- د - صنایع فلزی ۱۸۰
- هـ - صنعت کاغذسازی ۱۸۱
- و - صنعت کشتی سازی ۱۸۱
- ز - سکه سازی ۱۸۳
- ح - صنعت هواپیما سازی ۱۸۴
- انتقال علوم اسلامی به اروپا و تأثیر آن در مغرب زمین ۱۸۵
- علتهای عقب ماندگی مسلمانان ۱۹۵
- بخش تصاویر ۲۱۵
- منابع ۳۴۴

پیشگفتار

گرچه دانشمندان مسلمان گذشته سعی کرده‌اند تا نگذارند آنچه را که مسلمانان در عرصه تمدن اسلامی ایجاد کرده‌اند، از بین برود که نماد عمده آن کتابهایی تحت عنوان فهرست‌ها، اخبار و طبقات هستند، اما بیشترین نقش در معرفی تمدن اسلامی به عهده کسانی بوده است که مسیحی و اروپایی بودند.

ویل دورانت، از آمریکا با کتاب تاریخ تمدن، آدام متز از سوئیس با کتاب تمدن اسلامی قرن چهارم هجری، گوستاولویون از فرانسه با کتاب تمدن اسلام و عرب، جرجی زیدان مصری با کتاب تاریخ تمدن اسلام و فیلیپ حتی سوریه‌ای با کتاب تاریخ عرب را به عنوان پیشروان در این زمینه می‌توان نام برد. جالب است که همه این پنج نفر مسیحی‌اند. هرچند در میان مسلمانان قدیمی، ابن ندیم بغدادی م ۳۸۵ هـ که به وراق یعنی کتابدار و منجم معروف بود و از نزدیکان خلیفه معتصم به حساب می‌آمد، با کتاب الفهرست، غزالی م ۵۰۵ هـ با کتاب احیاء العلوم و ابن خلدون تونس م ۸۰۸ هـ با کتاب مقدمه العبر، در این زمینه تلاش‌هایی داشته‌اند، اما کار علمی آنها در حوزه علوم انسانی بوده، یا در عرصه شناخت شناسی تمدن گسترده نبوده است.

در این میان جدیدترین تحقیقاتی که در عصر جدید در این زمینه به‌نگاشته شده است عبارتند از: کتاب تاریخ، فرهنگ و تمدن اسلام و ایران دکتر علی اشرف الایوبی، تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی تألیف دکتر فاطمه جان احمدی، تمدن اسلامی در عصر عباسیان تألیف دکتر محمد کاظم مکی و کتاب تاریخ سیاسی اسلام دکتر حسن ابراهیم حسن. کتابی که با عنوان تئوری «تمدن در اسلام و علل عقب ماندگی مسلمانان» ارائه می‌شود، در واقع از همه آثاری که ذکر شد، استفاده کرده است و در این فکر است که بتواند مبانی اساسی پیوند دین با تمدن را به نسل جوان تحصیل کرده و علاقه‌مند بنمایاند.

نگارنده از همان زمان که تحصیلات دانشگاهی را در رشته تاریخ و تمدن ملل اسلامی آغاز کرد، در این فکر بود که علل عقب ماندگی تاریخی مسلمانان را بررسی کند. در راه دستیابی به این مسأله، به این نتیجه رسید که شناخت مبانی تمدنی مسلمانان در صدر اسلام، خود یکی از راههای شناخت این مشکل است. چرا که باید اول ثابت شود که مسلمانان پیشرفته بوده اند تا اینکه بعداً علت های عقب ماندگی آنها بررسی شود.

وقتی در مورد علل عقب ماندگی در گذشته مسلمانان دقت می شود، متأسفانه می بینیم که دولت های غربی در ادامه تکرار حوادث تلخ گذشته، امروزه نیز تمام همت خویش را جهت عقب کشیدن مسلمانان به کار می بندند. بطوریکه کشورهای اسلامی را به نحوی با زمینه های غلط سیاسی و فکری به جان هم انداخته اند؛ که جنگ های داخلی در عراق، سوریه، یمن، افغانستان و غیره از این جمله ها است. جالب این که همه این کشورها از مراکز عمده تمدن های استانی جهان هستند - غربی ها قبلاً توانسته اند امپراتوری های بزرگ ایران و عثمانی و در زمان یکدیگر کشورهای بزرگ اندونزی و سودان را تجزیه نمایند - که همه این بلاها از سوی اروپا، مسیحی به فرماندهی امپراتوری های انگلیس و روسیه انجام گرفت؛ اگر این روند ادامه داشته باشد که امروزه غریبه ها باز هم چنین قصدی دارند، ما در ادای رسالت تاریخی خود در احیای تمدن شکوه مند گذشته راه به جایی نخواهیم برد. امید است هوشمندی متفکران اسلامی مانع از ادامه چنین خسارت هایی به جهان اسلام شود تا در قرن های آینده بتوان نقاط عطف تاریخی جدید در هم ستگی مسلمین پیدا کرد برای اینکه زمینه تاریخی پیشرفت های علمی مسلمانان را شاهد کنیم. در هر صورت غرض اصلی از تألیف این کتاب این است که معلوم شود تا میان دین و تمدن هیچ غایرت و ضدیتی وجود ندارد و اینکه در نگاه به تمدن اسلامی و تمدن غرب، عوامل زیادی را باید کنار هم قرار داد.

پایان سخن اینکه قسمت اول این کتاب، تفسیر آیات تمدنی قرآن کریم برای اولین بار در جهان اسلام است.

حیدر پیرعلیلو

شهر تبریز، ۹۴/۳/۳